

Видатний український письменник, публіцист Улас Самчук назвав Дермань, у якому він народився, "центром центрів на планеті". І слід сказати, що назва ця дуже влучно характеризує це село. Бо є на стародавній Волинській землі сотні прекрасних сіл, які вражають своєю мальовничою красою, неповторністю. Та нехай не ображаються інші волинські села, коли ми скажемо, що Дермань їх багато в чому перевершує. Ось хоча б таке: протяжність Першого та Другого Дерманя — 14 кілометрів. Для порівняння, протяжність найдовшого в Рівному автобусного маршруту № 7 — 10,9 км.

А як мальовничо розташувалися його хати. Особливо це стосується Другого Дерманя. Він розкинувся у низинах і на горах. Взимку потопає у слипучому білому снігу. Білизна вкриває його і напровесні, коли зацвітають тисячі, а може, і десятки тисяч вишень, яблунь, слив, якими так славиться село. У дерманців особлива любов до садів — вони ними пишаються.

А яку красу створюють острові білокорих беріз, розкиданих по горах, видолінках. Чого вартий став, який славиться рибою. Недарма сюди приїжджають лорибалити аматори навіть з обласного центру. А яка чиста вода в ньому: вона поповнюється джерельною водою з Батисвої криниці (за народними переказами водою з неї поїв своїх коней сам хан Батий). Вода надзвичайно холодна навіть у літню спеку. Дерманці кажуть, що ті люди, які п'ють цю воду, ніколи не хворіють.

А про що говорять назви "кутків" Дерманя? Вслухайтесь у їх звучання: Балаби, Шинковці, Пропастинце, Залузька, гора Хом, Нагоринці, Турецька гора Застав'я, Варшава, Сліпці Камешки, Прачі, Мишинки,

народними переказами, за свідченням письменника Уласа Самчука, цей особливо мальовничий "куток", який красується на одному з підвищень, до якого навіть пішки не просто піднятися, не говорячи про підвуду або автомашину. "Заснували те Запоріжжя три козаки, що zostали після Хмельницького, Гуца, Балаба і Бухало... Пізніше

монастиря був ув'язнений Значко-Яворський Матвій Карпович (у чернецтві — Мельхіседек; бл. 1716-14.06. 1809 р.), український церковний діяч другої половини XVIII ст. — за сприяння розгортанню гайдамацького руху у Правобережній Україні.

З Дерманем пов'язана діяльність Мелетія Смотрицького — автора "Граматики

прикрашає П-подібне двоповерхове приміщення школи, зі стін якої вийшли тисячі молодих людей з путівками у життя. Різні навчальні заклади розташовувалися тут. Це і Свято-Федорівська учительська семінарія (за царської влади готувала вчителів), працювала тут і українська жіноча школа, поки поляки її не закрили, згодом — педагогічне училище і

кинули у сталінські концтабори, вивезли на заслання. А скільки вкинули у дерманські глибокі колодязі, "списавши" цей злочин на УПА. Не помилилося, коли скажемо — сотні, якщо не тисячі. Потерпіла насамперед еліта — вчителі, священики, агрономи, взагалі люди-патріоти, які понад усе любили Україну, робили все, щоб вона, як і інші держави, була самостійною, ні від кого незалежною.

І нічого дивного, що у селі і зараз засіяли іноземної черви — не дивлячись на те, що велика кількість віруючих висловились за те, щоб хоч одна з трьох церков була українською, а не московською. А хіба не боляче, що Дерманський Свято-троїцький монастир, який у XVII ст. був центром української культури, саме української, зараз перебуває у руках людей, які не визнають української церкви, але прикриваються назвою Української православної.

Попри усі ці негаразди Дермань крокує до свого 500-річчя. І моральний обов'язок кожного патріота України робити все від нього залежить, щоб відродити славу Дерманя, центру українства XVI-XVII століття. Цього вимагає саме життя, вимагає історія. Адже Дермань — складова і невід'ємна частина незалежної України.

А відродити славу старовинного Дерманя можна лише познайомившись з його славними сторінками. Цією публікацією розпочинаємо цикл матеріалів, присвячених 500-річчю села. Нехай приклади земляків-дерманців, які жили, трудилися, боролися у минулому, послужать прекрасним прикладом любові до рідного краю, — Ви почувте почуття гордості за свою Батьківщину.

Історичні шляхи Дерманя

До 500-річчя першої письмової згадки

їхні родини розгалузились, а деякі навіть позминяли прізвища. Так, від Гуци вийшли Андрушуки та Самчуки, від Балаби Мартинюки та Руді, один лише Бухало до цього дня зберігся... — так пише про це літератор.

Але це, так би мовити, зовнішня сторона села, яка кидається у вічі прибулому. Село має — і це ще не найголовніше — давню історію, коріння якої сягає у VIII-V ст. до н. е. XV-XVII ст. для Дерманя були золотим його віком. Це і перша у всій Європі сільська друкарня, з-під верстатів якої вийшли книги, навіть досить солідні обсягом (326 стор.), це і вчені, які тут у цей період працювали, завдячуючи турботі і опіці князя Костянтина Острозького. У XVII ст. саме Дермань був одним з потужних центрів української культури.

Адже Костянтин Острозький запросив у Дермань Іова Борецького, згодом митрополита Київського, Ісаакія Борисковича, видатного вченого, що згодом був єпископом Луцьким та Острозьким, знавця церковно-слов'янської та

словенської, якою більше 150 років користувались в Україні, Болгарії, Росії, інших країнах, єпископа Єрофія (Якова Лобачівського), знавця 7 іноземних мов, хіміка, фізика. Обидва вони поховані в підземеллі Святотроїцького храму. Дермань пам'ятає і вченого Даміана Наливайка (керівника Дерманської друкарні).

Саме у Дермані народилися ряд видатних людей, які стали згодом відомими далеко за межами України. Згадаймо хоча б письменника, перекладача, режисера, композитора Бориса Тена (Миколу Васильовича Хомичевського), письменника, публіциста, громадського діяча Уласа Самчука, поета Антона Кучерука.

А в якому селі, шановний читачу, знайдете таку пам'ятку архітектури, яка поряд з київською Софією, собором Паризької Богоматері, афініським Акрополем занесена в багатотомну "Загальну історію архітектури"? Так, мова йде про архітектурний комплекс Дерманського Святотроїцького монастиря, перша письмова

нарепті — середня школа.

У селі і за часів панування царської влади, і польських та фашистських загарбників працювали осередки — Української Військової Організації, Організації Українських Націоналістів, "Просвіта" та інші, які, незважаючи на переслідування і терор, несли дерманцям правдиве, патріотичне українське слово, культуру, мову, виховували молодь у душі любові до матері-України. І не випадково в роки змагань українського народу 1918-1920 роках з села пішли в бій за свободу України чимало патріотів. Невипадково у 1941-50-і роки село вважали одним з найголовніших центрів опору як гітлерівцям, так і більшовикам. Останні ніяк не могли викоренити в селі "дух українського буржуазного націоналізму", через що вирішили перейменувати його. 42 роки село вимушене було носити назву Устенське.

Довелося Дерманю перенести страшне лихоліття в часи Другої світової війни. Десятки дерманців загинули від рук гітлерівських загарбників, але

Лебедина, Лиси, Шуляки, Довбенки та багато інших. Є у Дермані і куток Запоріжжя. З

грецької мови това княгиницького та ряд інших. У підземеллях Дерманського

загадка про яку відноситься до першої половини XV ст. Майже 90 років центр села

ще більше — від рук більшовиків. Скільки дерманців-патріотів вони розстріляли,

тури в ЛАДІ, член обласного товариства "Дермань".